

Rolnummer 2993
Arrest nr. 141/2004 van 22 juli 2004

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende de artikelen 111 tot 120 van het Wetboek der successierechten, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters R. Henneuse, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* * *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 29 april 2004 in zake E. Schaut en anderen tegen de Belgische Staat, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 7 mei 2004, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden de artikelen 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119 en 120 van het Wetboek der Successierechten de artikelen 10 en 11 van de Belgische Grondwet doordat zij de gelijkheid schenden tussen rechtsonderhorigen in zoverre de toepassing van de voormelde artikelen 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119 en 120 van het Wetboek der Successierechten er toe strekt dat een rechter, in tegenstelling tot wat het geval is met een deskundig onderzoek zoals geregeld in het Gerechtelijk Wetboek, geen enkele toetsing kan uitoefenen over de waardebepaling door de deskundige(n) in de procedure zoals bedoeld in de artikelen 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119 en 120 van het Wetboek der Successierechten ? »

Op 19 mei 2004 hebben de rechters-verslaggevers E. Derycke en R. Henneuse, met toepassing van artikel 72, eerste lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, het Hof ervan in kennis gesteld dat zij ertoe zouden kunnen worden gebracht voor te stellen een arrest van onmiddellijk antwoord te wijzen.

De bepalingen van voormelde bijzondere wet met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

In het bodemgeschil heropende de verwijzende rechter de debatten om de partijen ertoe in staat te stellen hun standpunt te laten kennen over het bindende karakter van de controleschatting, waarin het Wetboek der successierechten voorziet, en zulks in het licht van het arrest nr. 132/99 van het Hof. Vervolgens stelt de verwijzende rechter de voormelde prejudiciële vraag.

III. *De in het geding zijnde bepalingen*

De in het geding zijnde bepalingen maken deel uit van het eerste boek (rechten van successie en van overgang bij overlijden), hoofdstuk XII (bewijsmiddelen), afdeling III (controleschatting), van het Wetboek der successierechten. Zij luiden als volgt :

« Art. 111. Om de te lage schatting vast te stellen van het geheel of van een gedeelte der zich binnen het Rijk bevindende erfgoederen die voor hun verkoopwaarde aangegeven worden, mag de ontvanger, onverminderd de andere bewijsmiddelen voorzien onder artikel 105, de schatting van bedoelde goederen vorderen; edoch wordt dit recht van schatting, ten aanzien van lichamelijke roerende goederen, enkel op zeeschepen en boten toegepast.

Art. 112. De schatting dient gevorderd bij een aanvraag door de ontvanger ter kennis gebracht van de partij binnen de twee jaar te rekenen van de dag van de inlevering der aangifte waarop vermeld staan de goederen waaromtrent de belasting door de Staat verkregen wordt.

Deze aanvraag houdt aanwijzing van de goederen waarover de schatting gaat, zomede van de som waarop zij door het bestuur geschat werden en van het vermoedelijk wegens recht en boete verschuldigd bedrag.

Art. 113. Binnen de vijftien dagen na de kennisgeving voorzien onder artikel 112, kunnen ontvanger en partij overeenkomen dat de beraming door een of door drie schatters te hunner keuze zal worden gedaan.

In dit geval wordt de overeenkomst geconstateerd door een proces-verbaal dat het voorwerp der schatting aangeeft en de verkozen schatter(s) aanduidt.

Dit proces-verbaal is gedagtekend; het wordt door de ontvanger en door de partij ondertekend; indien de partij niet mag of niet kan ondertekenen, dient dit op het proces-verbaal vermeld.

Art. 114. Bij gemis van het onder artikel 113 voorzien akkoord richt de ontvanger aan de vrederechter een verzoekschrift dat de feiten uiteenzet en de aanvraag om schatting bevat; de bevoegde vrederechter is deze binnen wiens ambtsgebied het kantoor is gelegen waar de aangifte werd ingeleverd.

Dit verzoekschrift wordt aan de partij betekend.

De rechter beslist binnen de vijftien dagen na de aanvraag; hij beveelt de schatting en stelt, naar vereis van zaken, één of drie schatters aan.

Art. 115. Kunnen niet als schatters gekozen of daartoe benoemd worden :

1° de ambtenaren van [de administratie van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen];

2° de openbare of ministeriële ambtenaren opstellers van de aangifte van successie of van overgang bij overlijden;

3° de beambten van bedoelde ambtenaren en openbare of ministeriële ambtenaren.

Art. 116. Het vonnis dat de schatting beveelt wordt, ten verzoeken van de ontvanger, aan de partij betekend.

De ontvanger of de partij, indien zij ware redenen hebben om de bevoegdheid, onafhankelijkheid of onpartijdigheid van de benoemde schatter(s) in twijfel te trekken, mogen, binnen de acht dagen na bedoelde betekening, deszelfs of derzelve wraking bij de rechter aanvragen. Deze wraking mag altijd worden gevraagd in de gevallen beoogd door artikel 966 van het Gerechtelijk Wetboek.

De aanvraag tot wraking geschiedt per request waarin de oorzaken der wraking nader worden bepaald. De rechter beslist na de belanghebbenden gehoord te hebben. Bij hetzelfde vonnis vervangt hij de gewraakte schatters.

Deze nieuwe beslissing wordt aan de partij betekend.

Art. 117. De ontvanger notifieert aan de schatters de opdracht die hun toevertrouwd wordt.

Onmiddellijk na de ontvangst van deze notificatie sturen de schatters onder hun gemeenschappelijke handtekening zowel aan de ontvanger als aan de partij een brief waarin zij hen inlichten over dag en uur waarop zij tot de nuttig geachte bezoeken ter plaatse zullen overgaan en hen in hun gezegden en opmerkingen zullen aanhoren.

Ieder aan de schatters door één der partijen medegedeeld bescheid moet door haar tezelfdertijd in afschrift aan de tegenpartij worden gezonden onder aangekennende omslag.

Art. 118. De schatter of gebeurlijk de drie schatters die gezamenlijk optreden, vorsen de staat en de verkoopwaarde der in de schattingsaanvraag aangeduide goederen op het daarin vermelde tijdstip na.

Zij maken, uiterlijk binnen de drie maanden te rekenen vanaf de in de eerste alinea van artikel 117 voorziene notificatie, één enkel verslag op dat gedagtekend en ondertekend wordt en waarin zij op beredeneerde wijze en met rechtvaardiging tot staving, zonder enige beperking of voorbehoud, hun advies over hogerbedoelde waarde uitbrengen.

De handtekening der schatters wordt voorafgegaan door de eed :

“ Ik zweer dat ik in eer en geweten nauwgezet en eerlijk mijn opdracht heb vervuld ”.

of :

“ Je jure que j'ai rempli ma mission en honneur et conscience, avec exactitude et probité ”.

of :

“ Ich schwöre, daß ich den mir erteilten Auftrag auf Ehre und Gewissen, genau und ehrlich erfüllt habe ”.

De minuut van het verslag wordt ter griffie van het onder artikel 114 aangeduid vredegerecht gedeponeerd.

Art. 119. Het verslag wordt door de meest gereede partij gelicht en aan de andere partij betekend.

De door de schatters gegeven begroting en, in geval van niet-overeenstemming, de begroting van de meerderheid of, bij gemis van meerderheid, de tussenbegroting, bepaalt de verkoopwaarde van het goed ten opzichte van de heffing der belasting.

Art. 120. De beslissing der schatters is niet vatbaar voor enig beroep. De ontvanger of de partij kan echter de nietigheid der schatting vragen wegens overtreding der wet, wegens zakelijke missing of wegens verkrachting der wezensvormen. De rechtsvordering dient ingeleid, op straffe van verval, binnen de termijn van een maand te rekenen van de betekening van het verslag; zij wordt gebracht vóór de rechtbank - bevoegd volgens de gewone regelen - van de in de eerste alinea van artikel 114 aangeduide plaats. Wordt de nietigheid uitgesproken, zo beveelt de rechtbank van ambtswege, bij hetzelfde vonnis, een nieuwe schatting. »

IV. *In rechte*

- A -

Er zijn geen memories met verantwoording ingediend.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op de bestaanbaarheid met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, van de artikelen 111 tot 120 van het Wetboek der successierechten, doordat de toepassing ervan « er toe strekt dat een rechter, in tegenstelling tot wat het geval is met een deskundig onderzoek zoals geregeld in het Gerechtelijk Wetboek, geen enkele toetsing kan uitoefenen over de waardebepaling door de deskundigen(n) in de procedure zoals bedoeld in de [voormelde bepalingen] van het Wetboek der Successierechten ».

De vraag roept op tot een vergelijking tussen de situatie van belastingplichtigen wier geërfde goederen inzake successierechten aan een controleschatting worden onderworpen en de situatie van personen die in het kader van de gemeenrechtelijke rechtspleging worden

geconfronteerd met een deskundig onderzoek. In dit opzicht zijn de bedoelde categorieën van personen met elkaar vergelijkbaar inzonderheid wat de beoordelingsbevoegdheid van de rechter ten aanzien van de expertise betreft.

B.2.1. Artikel 19, eerste lid, van het Wetboek der successierechten, opgenomen in het eerste boek (rechten van successie en van overgang bij overlijden), hoofdstuk III (waardering van het belastbaar actief), afdeling I (algemene regelen), bepaalt :

« De belastbare waarde der goederen die het actief van de nalatenschap van een Rijksinwoner uitmaken, en der aan het recht van overgang bij overlijden onderworpen onroerende goederen, is de door de aangevers te schatten verkoopwaarde ten dage van het overlijden. »

B.2.2. De in het geding zijnde bepalingen maken deel uit van het eerste boek (rechten van successie en van overgang bij overlijden), hoofdstuk XII (bewijsmiddelen), afdeling III (controleschatting), van het Wetboek der successierechten.

Artikel 111 van het Wetboek der successierechten biedt aan de ontvanger der successierechten de mogelijkheid om in voorkomend geval - naast de andere bewijsmiddelen waarin artikel 105 van dat Wetboek voorziet - tot de controleschatting te doen overgaan « om de te lage schatting vast te stellen van het geheel of van een gedeelte der [...] erfgoederen die voor hun verkoopwaarde aangegeven worden ». De artikelen 112 tot en met 120 regelen een aantal modaliteiten van die controleschatting.

B.2.3. De rol van de rechter in het stelsel van de controleschatting inzake de rechten van successie en van overgang bij overlijden is beperkt tot het aanwijzen, bij ontstentenis van een desbetreffend akkoord, van één of drie deskundigen (artikel 114), het beoordelen van eventuele verzoeken tot wraking van de aldus aangewezen deskundige(n) (artikel 116) en het beslechten van vorderingen tot vernietiging van de schatting « wegens overtreding der wet, wegens zakelijke missing of wegens verkrachting der wezensvormen ». In geval van vernietiging op een van de voormelde gronden wordt door de rechtbank een nieuwe schatting bevolen (artikel 120).

De partijen worden door de deskundige(n) gehoord en de bescheiden die aan de deskundigen ter inzage worden gegeven, moeten tevens aan de andere partij worden bezorgd

(artikel 117). De deskundigen brengen hun advies uit « op beredeneerde wijze en met rechtvaardiging tot staving, zonder enige beperking of voorbehoud » (artikel 118, tweede lid). De rechter kan de waardebeoordeling van de deskundige(n) niet beoordelen. Buiten de in de wet opgesomde gronden tot nietigverklaring van de schatting zijn de werkzaamheden van de deskundige(n) niet voor betwisting vatbaar en tegen de beslissing van de deskundige(n) is geen hoger beroep mogelijk (artikel 120).

B.3. In het gemeenrechtelijke stelsel van het Gerechtelijk Wetboek (artikelen 962 en volgende) kan een partij de vraag naar de opportuniteit van de expertise laten beslechten door de rechter.

Het Gerechtelijk Wetboek regelt de wraking en vervanging van de deskundigen (artikelen 966 tot 970 en 977) en de tegensprekelijkheid van de verrichtingen (artikelen 972 e.v.). Na afloop van de verrichtingen geven de deskundigen kennis van hun bevindingen aan de partijen, wier opmerkingen zij aantekenen (artikel 978).

Artikel 973 bepaalt uitdrukkelijk dat de deskundigen hun opdracht vervullen « onder toezicht van de rechter ». Indien de rechter in het verslag geen voldoende opheldering vindt, kan hij een aanvullend onderzoek of een nieuw onderzoek bevelen (artikel 987).

Artikel 986 van het Gerechtelijk Wetboek luidt :

« De rechters zijn niet verplicht het advies van de deskundigen te volgen, indien het strijdig is met hun overtuiging. »

B.4.1. Met de controleschatting wordt een correcte waardering van het belastbaar actief inzake rechten van successie en van overgang bij overlijden beoogd.

Het gegeven dat daarbij wordt afgeweken van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek inzake het deskundig onderzoek houdt op zich nog geen miskennis van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie in.

B.4.2. De controleschatting is niet enkel bedoeld om belastingontduiking tegen te gaan (« om de te lage schatting vast te stellen van het geheel of van een gedeelte der [...] »

erfgoederen die voor hun verkoopwaarde aangegeven worden » - artikel 111), maar om, in de gevallen waarin de door de aangevers geschatte verkoopwaarde op de dag van het overlijden, ontoereikend zou lijken, te waarborgen dat overeenkomstig het hiervoor geciteerde artikel 19 wordt uitgegaan van een schatting van de verkoopwaarde van de goederen die aan de rechten van successie en van overgang bij overlijden zijn onderworpen.

Rekening houdend met die doelstelling en met de aard van het belastbaar actief - dat niet vooraf bepaalbaar is - is het redelijkerwijze verantwoord dat de fiscale administratie - naast de gemeenschappelijke bewijsmiddelen waarover zij beschikt - een controleschatting kan vorderen teneinde de ontoereikendheid van de aangegeven waarde te doen blijken en daartoe de aanstelling, door de rechter, van één of drie deskundigen, kan vragen.

Het is niet kennelijk onredelijk dat de opportuniteit van de vordering tot controleschatting - in tegenstelling tot wat in de regel het geval is bij een gemeenschappelijke vordering tot een deskundigenonderzoek - niet aan de beoordeling van de rechter staat.

Hieruit volgt dat de artikelen 111 tot 118 van het Wetboek der successierechten - op zich genomen en los van het gezag dat in de navolgende artikelen aan het optreden van de deskundige(n) wordt verleend - niet onbestaanbaar zijn met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie vervat in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.5.1. De controleschatting is bepalend voor het al dan niet verschuldigd zijn, niet alleen van een bijkomend recht, van nalatigheidsinteressen en van, in voorkomend geval, de kosten van de procedure (artikel 121), maar bovendien, wanneer het vastgestelde tekort gelijk is aan of hoger is dan het achtste van « het totaal der waarderingen van de gecontroleerde goederen, zoals zij in de aangifte vermeld zijn », van een boete gelijk aan de bijkomende rechten (artikel 127, eerste lid).

B.5.2. Uit de artikelen 119 en 120 blijkt dat de bevindingen van de deskundige(n) niet ter discussie kunnen worden gesteld en dat de rechter de waardebepaling van de deskundigen niet kan herzien. Hij kan enkel nog een nieuwe schatting bevelen indien hij vaststelt dat de wet werd overtreden, dat een materiële vergissing werd begaan of dat een substantieel vormvoorschrift werd miskend.

B.5.3. Doordat, in tegenstelling tot wat het geval is met een deskundig onderzoek zoals geregeld in het Gerechtelijk Wetboek, de rechter geen enkele toetsing kan uitoefenen over de waardebeoordeling door de deskundigen in de procedure bedoeld door de artikelen 111 tot 120 van het Wetboek der successierechten, worden bijgevolg de artikelen 10 en 11 van de Grondwet geschonden door die artikelen 119 en 120.

Het feit dat de controleschatting beoogt de belangen van de Schatkist te vrijwaren is geen voldoende verantwoording om in een dergelijke van het gemeen recht afwijkende behandeling te voorzien : die belangen mogen de burgers niet op discriminerende wijze bezwaren.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

- De artikelen 111 tot 118 van het Wetboek der successierechten schenden niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

- De artikelen 119 en 120 van het Wetboek der successierechten schenden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 22 juli 2004.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Arts